

Keskkonnaministeerium

keskkonnaministeerium@envir.ee

Nr. 3/46 26.04.2017

Eestimaa Looduse Fondi märkused Nord Stream 2 projekti piiriülese keskkonnamõju hindamise aruandele.

Projekti mõju Euroopa Liidu kliimapoliitika eesmärkide saavutamisele.

Eestimaa Looduse Fond peab lubamatuks uute suurte fossiilkütuse tarnimist suurendavate taristuobjektide rajamist, mis lukustavad Euroopa Liidu energeetikasüsteemi paljudeks aastateks sõltuma fossiilsetest energiakandjatest. Euroopa Liidu eesmärgiks on vähendada kasvuhoonegaaside emissiooni 80-95% aastaks 2050, mis on hädavajalik ka Pariisi kliimaleppe täitmiseks. See on saavutatav vaid energiasäästu-meetmete rakendamise ja taastuenergeetika arendamise ning uutest fossiilkütustesse suunatud investeeringutest loobumise korral. Nord Stream 2 on selle eesmärgiga otseses vastuolus.

Projekti keskkonnamõjude hindamise dokumentatsioon Espoo konventsiooni raames toimuvate konsultatsioonide jaoks ei käsitle sisuliselt kliimamuutuste temaatikat, mainides vaid paljasõnaliselt järgmist (aruande lk 23): „Maagaas jääb eeldatavasti oluliseks energiaallikaks, mille prognoositav nõudlus eesseisvatel kümnenditel jääb stabiilseks või suureneb. Kuna riigid soovivad oma süsinikuemissiooni vähendada, pakub gaas kivisöele madalama süsinikusisaldusega alternatiivi. Samuti aitab see täiendada taastuvaid energiaallikaid, sest taastuvate energiaallikate osakaal energiakasutuse struktuuris kasvab. ELi sisene maagaasi tootmine langeb järgmisel kahel kümnendil prognooside kohaselt 50%. Selle tulemusena peab EL tarnekindluse tagamiseks importima rohkem maagaasi juba alates 2020. aastast.”

Aruandes ei õnnestunud leida ühtegi arvutust ega konkreetset viidet, millel need väited põhinevad. Ei ole analüüsitud energiasäästumeetmete ega taastuvate allikate kasutuselevõtu mõju. Väide taastuvate allikate täiendamisest selliseks analüüsiks ei kvalifitseeru.

Otseselt vale on aruande lk 27 nn. 0-alternatiivi väidetava sobimatuse põhjenduseks toodud lause: „Kuigi Nord Stream 2 projekti ellu viimata jätmine väldiks peamiselt ajutisi, lokaalseid või väikseid keskkonnavalaseid ja sotsiaal-majanduslikke mõjusid, tähendaks see ka seda, et Euroopa kasvava energiavajaduse täitmiseks oleks vaja rakendada muid viise.”

Tegelikult on Euroopa Liidu energiatarbimine järjekindlalt vähenemas, sealhulgas väheneb ka gaasi tarbimine (vt. nt. Eurostati koduleht <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/final-energy-consumption-by-sector-9/assessment-1>) ja Pariisi lepete täitmiseks on vältimatu senisest fossiilkütuste kasutamise senisest veel kiirem vähendamine.

Aruanne üritab järjekindlalt ignoreerida Pariisi lepete täitmiseks vajalikke meetmeid ja väidab lk 52, et nende põhjal arvutatavaid stsenaariumid „ei anna tulevaste tarnenõuete prognoosimiseks usaldusväärset alust”. Sisuliselt tunnustavad aruande autorid sellega, et projekt ongi tegelikult

SA EESTIMAA LOODUSE FOND

Lai 29, 51014 Tartu Tel.+372 7428 443 Faks 742 8166 E-mail:elf@elfond.ee www.elfond.ee
Reg. No 90001457 Nordea Pank a/a 17000076315

vastuolus Pariisi lepete täitmise kavadega. Demagoogia tipuks tuleb aga pidada Nord Stream 2 torujuhtme põhjendamist Ukraina kasvava gaasivajadusega (lk 53).

Kliimamõju kokkuvõtteks tuleb märkida, et projekt takistab Euroopa Liidus fossiilkütuste vähendamise kavade elluviimist, on seega vastuolus Pariisi lepetega ja tuleb tagasi lükata.

Projekti mõju haruldastele ja/või kaitstavatele liikidele.

Aruande lk 36 käsitletakse mõju mereimetajatele. Ilmselt ei ole kaudseid mõjusid isegi püütud arvestada, mistõttu on mõjude tugevust ilmselt alahinnatud. Siiski mööndakse keskmist mõju Soome lahe idaosa viigritele. Ka lk 42 leitakse mõju Soome lahe viigritele olevat keskmine. Lk 373 nimetatakse aga, et Soome lahe siseosas võib üldine mõju olla suur. Kuivõrd tegemist on kriitiliselt ohustatud asurkonnaga, peaks juba sellest asjaolust piisama projekti lubamatuks tunnistamiseks.

Samuti mööndakse aruandes (lk 38): „Projekt nõuab ajutisi ehitustöid Kurgolovo looduskaitsealal, mille tagajärjeks on pikaajalised muutused elupaikades.” Aruande lk 248 kirjeldatakse, et torujuhe hakkab läbima liigirikkaid kooslusi ja Punase raamatu liikide elupaiku. Lk 38 leitakse siiski, et mõju on väike. Trassivaliku olulisemad kaalutlused aruandes ei kajastu, kirjas on vaid, et need oleval olemas Venemaa keskkonnamõjude aruandes. Maailma Looduse Fondi Venemaa organisatsioon (WWF Russia) leiab aga hoopis, et looduskaitseala läbimisega eiratakse Venemaa looduskaitseadusandlust, rikutakse loodusväärtusi ning ignoreeritakse keskkonnamõjude ja teadlaste arvamusi. Teaduslikult põhjendatud trassivalikut ei ole sisuliselt teostatud (<http://www.wwf.ru/resources/news/article/eng/15056>).

Mõju Läänemere toitlusele ja ohtlike kemikaalide sisaldusele.

Aruandest esineb korduvalt väide, et mõju setete liikumisele ja sealt ainete vabanemisele on lühiajaline ja tühine, kuid selle tõestus ei veena. Vastava teema käsitus lk 161-162, 171-175, 306-312, 325-329 on selleks liiga üldsõnaline, sealhulgas ole sealt võimalik leida vabanevate ainete üldiste koguste prognoose. Mürkainetest käsitletakse peamiselt vaid benzo(a)pireeni, dioksiinide ja tsingi levikut, aruandest ei õnnestunud leida midagi kloororgaaniliste pestitsiidide, PCBde või elavhõbeda kohta. Toitainete (asjakohane eelkõige setetes olev P) setetest vabanemist tööde tõttu käsitletakse ebapiisavalt, kuigi isegi sellest käsitlusest nähtub, et Saksamaa vetes on oodata P koormuse suurenemist. Seetõttu tuleb ettevaatuspõhimõttest lähtudes lugeda projekti HELCOMi Läänemere tegevuskava (BSAP) saavutamist ohustavaks nii eutrofeerumise kui ohtlike kemikaalide küsimuses.

Kokkuvõtteks.

Eestimaa Looduse Fond leiab, et Eesti Vabariik peaks Espoo konventsiooni alusel toimuva piiriülese keskkonnamõju hindamise protsessi raames mõjutatud riigina esitama seisukoha, et Nord Stream 2 projekt on vastuolus Euroopa Liidu kliima-eesmärkide ja keskkonnaseadusandlusega (loodusdirektiiv, merestrateegia raamdirektiiv jt) ning rahvusvahelise keskkonnamõjusega (HELCOM) ega ole seetõttu lubatav.

Lugupidamisega

Tarmo Tüür
Eestimaa Looduse Fondi juhatuse esimees

KESKKONNAAMET

Ado Lõhmus
asekantsler
Keskkonnaministeerium

Teie 18.04.2017 nr 7-1/17/2466-6

Meie 22.05.2017 nr 6-3/17/5010-2

Ettepanekud Nord Stream 2 projekti piiriülese keskkonnamõju hindamise aruande kohta

Austatud Ado Lõhmus

Esitasite Keskkonnaametile tutvumiseks ja ettepanekute esitamiseks Nord Stream 2 (Nord Stream laienduse) projekti piiriülese keskkonnamõju hindamise aruande (edaspidi *Espoo aruanne*).

Keskkonnaamet esitab järgmised ettepanekud Espoo aruande kohta, millega Keskkonnaamet palub arvestada:

1. Espoo aruande lk 7 kohaselt: „*Seetõttu leiti alternatiivsed trassid Narva lahes ja Kolganpä neemel. Keskkonnauuringute ja kahe trassi hindamise põhjal eelistatakse Narva lahe varianti, sest selle trass on kaldal ja rannikul lühem, avaldades seega vähem mõju ja lühendades ehitusaega, samuti on sellel torujuhtme rajamiseks soodsamad merepõhjatingimused, mistõttu on vaja vähem süvendustöid ning seega on väiksem ka õnnetuste esinemise risk. Lõpliku otsuse selle trassi heakskiitmise osas teevad Vene Föderatsiooni ametivõimud võttes aluseks keskkonnakahju analüüsid, mis tehakse mõlemale alternatiivile ja lõplikud hindamise tulemused Venemaa keskkonnamõjude aruandes (KMH-s).*“ Keskkonnaamet palub välja tuua, millal Vene Föderatsioon nimetatud otsuse teeb ja mis saab Nord Stream 2 projekti keskkonnamõju hindamisest, kui otsustatakse eelistada alternatiivset trassi Kolganpä neemel (mida Espoo aruanne sisuliselt ei käsitle).
2. Espoo aruande kohaselt olulisim mõju, sh Eestile avaldub mõju, on seotud Soome ja Venemaa trassilõigul laskemoona kahjustamisega kaasnevas veealuses müras, mis mõjutab eelkõige mereimetajaid ja neist ennekõike Soome lahe viiherhüljest. Samas on selle mõju hindamisel lähtunud teisel trassil kulgevast NSP-st, eeldustest ja modelleerimistest, uuringud NSP2 trassil esineva laskemoona olemasolu ja kahjustamisvajaduse kohta puuduvad (Espoo aruande lk 280). Keskkonnaamet palub selgitada, et kui tegemist on kõige tundlikuma küsimusega, siis miks ei tehtud vastavaid uuringuid enne mõju hindamist ning, kas uuringute läbiviimisel andmete täpsustamise järel (juhul, kui andmed peaksid erinema modelleerimisel eeldatust) korrigeeritakse/täiendatakse ka Espoo aruannet?
3. Espoo aruande joonisel 6-25 on esitatud NSP2 ehituse ajakava, kus ei ole toodud laskemoona kahjutustamise aega Venemaal (joonisel on märgitud, millal toimub Soomes). Keskkonnaamet palub Espoo aruandes täpsustada, kas see jääb samasse ajaperioodi Soome vastavate töödega, mitte varasemasse (mereimetajatele eriliselt kriitilisse) ajaperioodi?

4. Espoo aruande ptk 0.14.3 järgi: „*Ettevaatusprintsipiibist lähtuvalt on püsiva kuulmiskao ja mittesurmavate lõhkamisvigastustega seotud mõju Soome lahe viiherhülge populatsioonile keskmine.*“ Keskkonnaamet palub mitte kasutada mõistet „keskmine“, kuna see on liiga ebamäärane. Espoo aruandes tuleb välja tuua, kas kavandatava tegevusega kaasnev mõju on oluline või mitte (Natura-hindamisel ebasoodne).
5. Espoo aruanne käsitleb kalastiku osas eelkõige Läänemere tasemel olulisi liike (nt tönduskalu või kaitsealuseid liike) ja nende koelmualasid. Kahjuks mõju (nt Venemaa rannikul kaevetöödega kaasnev) kohalikele liikidele ja asurkondadele (nt Narva lahe kohalikele, enamasti mageveekalastikule, kellel võib olla kalastuslik tähtsus kohalikus või piirkondlikus mastaabis) on käsitlemata, Narva lahega seotult on märgitud vaid heeringat (räime). Keskkonnaamet palub Espoo aruannet täiendada.
6. Espoo aruande kasutatud kirjanduse loetelust selgub, et tehtud on Natura-hindamine: „/310/ *Skepast&Puhkim OÜ, 2017, Nord Stream 2, Struuga, Uhtju and Vaindloo Natura sites. Natura screening, January 2017*“. Kahjuks Natura-hindamist ei ole tehtud Eestile kättesaadavaks, Espoo aruande ptk-s 10.6.6 (tabelis 10-48) on esitatud üksnes Natura-hindamise kokkuvõtte. Keskkonnaamet peab oluliseks, et Eestile esitataks tutvumiseks Natura-hindamine tervikuna, millest peab selguma, kuidas on jõutud järeldusele, et ebasoodsat mõju Natura 2000 võrgustiku aladele (Espoo aruande ptk-s 10.6.6 nimetatud Struuga loodusalale (EE0070128), Uhtju loodusalale (EE0060220) ja Vaindloo linnualale (EE0060270)) ei kaasne.
7. Keskkonnaamet palub üle vaadata Espoo aruande ptk-s 10.6.6 esitatud teabe. Espoo aruande ptk-s 10.6.6 viidatakse tabelile 9-9, mis käsitleb Hannika küla ja Ropša küla (Kingisepa rajoon) atmosfääriõhu saasteainete foonikontsentratsioone (ilmselt on mõeldud tabelit 9-17). Lisaks märgitakse Espoo aruande ptk-s 10.6.6, et: „*NSP2 torujuhe ületab viit Natura 2000 mereala ja möödub 6 km kauguselt veel kolmest alast Saksamaa territoriaalvetes ning 1,9 km kauguselt ühest alast Soome vetes. Need on järgmised. (vt Tabel 9-9):*“, sellele järgnev loetelu nimetab 14 Natura 2000 võrgustiku ala, mitte üheksat.
8. Espoo aruande tabelis 10-48 on esitatud, kas kavandatava tegevusega võib kaasned a oluline keskkonnamõju Natura 2000 võrgustiku aladele. Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta art 6 lg 3 kohaselt „*Pädevad siseriiklikud asutused annavad kavale või projektile kava või projekti tagajärgede hindamise järelduste alusel ning lõike 4 sätete kohaselt nõusoleku alles pärast seda, kui nad on kindlaks teinud, et see ei avalda asjaomase ala terviklikkusele negatiivset mõju, ja teevad seda vajaduse korral pärast avaliku arvamuse saamist.*“ Sellest tulenevalt „oluline keskkonnamõju“ asemel kasutada mõistet „ebasoodne“ ning kavandatava tegevuse mõju hinnata Natura 2000 võrgustiku aladele selle alusel.
9. Keskkonnaamet palub Espoo aruande tabeli 9-17 juures ära märkida, et tabelis 9-17 on nimetatud üksnes need Natura 2000 võrgustiku alade kaitse-eesmärgiks olevad liigid ja elupaigad, mis jäävad kavandatava tegevuse mõjualale. Tabeli 9-17 sissejuhatav osa nimetab, et „*Soome, Taani ja Rootsi alade hindamine ei hõlma maapealseid elupaiku ega -liike, sest potentsiaalne mõju ei ulatu rannikualadeni.*“, kuid sama põhimõtte kehtib ka teiste riikide Natura 2000 võrgustiku alade korral. Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et Struuga loodusala jt Natura 2000 võrgustiku alade kaitse-eesmärgiks on rohkem liike ja elupaiku, kui on nimetatud tabelis 9-17.
10. Espoo aruande lk 213 nimetab Struuga loodusala ühe kaitse-eesmärgina jõesutt (*Lampetra fluviatilis*). Keskkonnaamet palub seda korrigeerida, *Lampetra fluviatilis* õige nimetus on jõesilm.
11. Lähtudes Espoo aruande ptk-s 18 esitatud NSP raames läbiviidud ja NSP2 puhul kavandatud seire kirjeldustest, on veetaluse müra ja mereimetajate seire varasemalt ja kavandatu kohaselt puudulik (NSP puhul seirati Venemaal vaid hallhüljest, kuid mitte viiherhüljest, tabeli 18-1 kohaselt on NSP2 puhul veetalust müra kavandatud seirata vaid

Soomes, kuid mitte Venemaal, mereimetajate seiret ei ole Soomes kavandatud, Venemaal on selgusetu (parameeter on taimestik ja loomastik maismaal ja merel)). Espoo aruande ptk 18 tuleb selles osas üle vaadata.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Erik Kosenkranius
peadirektori asetäitja

Märt Öövel 740 6819
mart.oovel@keskkonnaamet.ee

Irma Pakkonen 680 7403
irma.pakkonen@keskkonnaamet.ee

MAAELUMINISTEERIUM

Marko Pomerants
Keskkonnaministeerium

Teie: 18.04.2017 nr 7-1/17/2466-6

Meie: 24.05.2017 nr 4.1-5/3418-1

Nord Stream 2 projekti piiriülese keskkonnamõju hindamise aruande avalikustamine

Austatud härra Pomerants

Maaeluministeerium teeb alljärgneva ettepaneku Nord Stream 2 projekti piiriülese keskkonnamõju hindamise aruandele.

Keskkonnamõju hinnangu kohaselt võivad Narva Lahe rannikupiirkonnas ja ka mujal tekkida torujuhtme paigaldamise käigus elupaikade kahjustused pelaagiliste kalade vastsete ja marja settega lämmatamise tõttu.

Eeltoodust tulenevalt peaks keskkonnamõju hinnangus juhtima tähelepanu vajadusele tööde teostamise nihutamiseks probleemsetes piirkondades ajale, millal kala kudumisele ja vastsetele kahju tekitamine ei ole enam võimalik. See töödeks sobiv aeg tuleks keskkonnamõjude hinnangus fikseerida.

Keskkonnamõju hinnangust tulenevalt omavad käsitletud elupaikade kahjustused võimalikku negatiivset mõju räimepütügile ja räimevarule Ida-Virumaaga piirneval veealal (Eesti põhjarannikul).

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Tarmo Tamm
Minister

Rainer Raidmets, 625 6219, rainer.raidmets@agri.ee

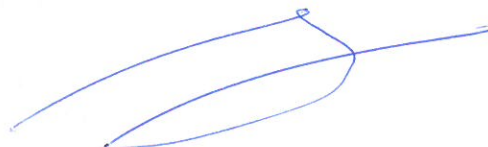
List of problems with project Nord Stream-2

Let me share with you some problems concerning the Nord Stream-2 project. The project is implemented by the company fully controlled by Gazprom. The project aims to build a gas pipeline along the bottom of the Baltic Sea from Russia to Germany. One such gas pipeline has already been built and caused great controversy in connection with environmental safety.

The construction of a second gas pipe on the bottom of the Baltic Sea is alarming for the following reasons:

1. The gas pipeline runs through the Kurgalsky nature reserve, which will lead to the destruction of the habitats of rare species of birds, animals and plants: <http://m.activatica.org/problems/view/id/602/version/1748>
2. The implementation of the Nord Stream 2 project has just started but it is already linked to violations of Russian legislation and international conventions (Ramsar Convention). Recently in Russia there have been a public hearing on this project at which the Russian authorities made an attempt to illegally change the status of territory of Kurgalsky nature reserve and lower its ecological significance: <http://m.activatica.org/blogs/view/id/3383/title/kurgalskii-refuge-in-the-crooked-lens-of-the-administration-or-why-you-need-to-go-to-hearings>
3. Nord Stream-2 is been constructed after Paris climatic summit, when it seems that all countries have recognised the danger of hydrocarbon fuels. However, here we have a project which aims to significantly increase gas supplies to Europe by 2030.
4. The project is being implemented jointly by Western businesses and the Putin's regime after the Boeing catastrophe, the annexation of Crimea, and the aggression against Ukraine. The implementation of this dangerous project will help Putin's regime to become stronger at the expense of Europeans paying money for the Russian fossil fuel.
5. The head of Nord Stream 2 AG is Warnig Matthias - Putin's allies, who served in the Stasi and maybe linked to Russian secret services
https://en.wikipedia.org/wiki/Matthias_Warnig

Coordinator of the media project www.activatica.org
in Open Estonia Foundation
Evgeniya Chirikova
+372-56-61-80-65
evgchirikova@gmail.com

24.05.2017

To Points of Contacts of Parties of Origin
Finland
Germany
Sweden
Russian Federation

Our ref 30 June 2017 No 7-1/17/2466-14

**Consultation in accordance with Articles 4 and 5 of the
Convention on Environmental Impact Assessment in
a Transboundary Context (Espoo Convention) for the
Nord Stream 2 gas pipeline project**

In April 2013 the Parties of Origin – Denmark, Finland, Germany, Sweden, Russian Federation – notified Estonia, in accordance with Article 3 of the Espoo Convention, of the project by Nord Stream AG (currently Nord Stream 2 AG), to construct and operate a natural gas pipeline through the Baltic Sea linking Russia and Germany (hereafter *the Nord Stream 2 project*). Estonia answered to the Parties of Origin by a letter dated June 13th, 2013 and indicated its wish to participate in the environmental impact assessment (EIA) procedure of the Nord Stream 2 project as an Affected Party under the Espoo Convention. Also comments regarding the Project Information Document were attached to the answer.

In April 2017 four Parties of Origin (Finland, Germany, Sweden, Russian Federation) submitted to Estonia the EIA documentation of the project, i.e. „Espoo report“ and „Espoo atlas“, prepared by the developer. The Ministry of the Environment of Estonia organized the public display of the EIA documentation: electronic documentation was made available on the respective webpage, also paper copies were provided. The public hearing was held on May 24th, 2017 in the Ministry of the Environment. Notice of the public consultation procedure regarding the Nord Stream 2 project EIA documentation was given in the official publication *Ametlikud Teadaanded*, in the national newspaper *Postimees* and on the webpage of the Ministry of the Environment. The EIA documentation was distributed to numerous authorities and non-governmental environmental organizations. Also press notices were released.

The public display of the EIA documentation took place from April 17th to May 19th, 2017. Statements were received from the Estonian Fund for Nature, the Environmental Board and the Ministry of Rural Affairs. The forementioned statements are enclosed, a summary of the statements is presented below (the page numbers of the Espoo report in English are referred to). Also a couple of letters which did not include comments were received.

The Estonian Fund for Nature considers that the Espoo report does not handle the issue of climate change substantially. For instance only a general statement is made in point 0.2.1 (page 4), but this is not supported by adequate calculations or references. The effects of energy conservation measures or renewable energy sources has not been analyzed. Contrary to the report the energy consumption of the European Union (including natural gas) is consistently decreasing. Consequently, the Nord Stream 2 project is in contradiction with the aims of the Paris climate agreement.

As indirect impacts have not been taken into account, then the assessments regarding marine mammals seem to be underestimated. With respect to the Gulf of Finland population of ringed seal varying evaluations have been given, from moderate to major (e.g. page 362). As this is a critically endangered population, then the implementation of the project should not be allowed. It is described in the report (page 19) that the project will require temporary construction activities within the Kurgalsky Nature Reserve and result in

some long term changes to habitats. The Estonian Fund for Nature highlights that scientifically reasoned routing has not been performed. The recurring argument in the report that the impact on sediment movement and thence release of materials is short-term and negligible, has not been adequately proved. Also the analysis of the release of nutrients from sediments is insufficient.

In conclusion the Estonian Fund for Nature is on the position that the Nord Stream 2 project is in contradiction with the climate aims and environmental acquis of the European Union (hereinafter *EU*), as well with international environmental law. On account of this the project should not be permissible.

The Environmental Board reiterates that according to the Espoo report the significant adverse transboundary impact (also to Estonia) is related to underwater noise stemming from munitions clearance works in the Finnish and Russian pipeline route sections. These works have adverse impact to marine mammals, especially to the Gulf of Finland population of ringed seal. At the same time it is said in the report (page 282) that as a geophysical munitions screening survey has not yet been undertaken in Finland, the presence of munitions has been determined based on the experience of Nord Stream Pipeline system. The Environmental Board requests clarification on the following: as this issue has been determined sensitive, then why has the necessary survey not been conducted before the commencement of the EIA, or is the Espoo report going to be amended after the conduction of the survey (if this is requisite on the basis of the results)? In addition, Figure 6-25 (page 115) which illustrates the construction schedule does not include munitions clearance in Russia, but it is provided for Finland. Thereby it should be specified in the report if munitions clearance in Russia are going to be performed in the same period as in Finland or in an earlier period (which is especially critical to marine mammals).

It is stated in point 0.14.3 (page 24) that a precautionary approach has been adopted resulting in a moderate ranking for onset of permanent hearing loss and non-lethal blast injury on the Gulf of Finland ringed seal population. The Environmental Board points out that the vague term „moderate“ should not be used in this context: it should be clearly brought out if the proposed activity is likely to cause significant impact or not (i.e. is the impact acceptable).

On the basis of point 18 the monitoring programme of Nord Stream Pipeline system and the proposed monitoring programme of the Nord Stream 2 project are deficient with regards to underwater noise and marine mammals. In the case of Nord Stream Pipeline system in Russia only grey seal population was monitored, but not ringed seal population. Pursuant to Table 18-1 (page 608) in the case of Nord Stream 2 project underwater noise monitoring is planned only in Finland, but not in Russia. Monitoring of marine mammals is not planned in Finland, in the case of Russia it is unclear (the criterion is flora and fauna, onshore and offshore). Based on this, the Espoo report should be revised and amended.

The Environmental Board notes that the Espoo report includes only a summary of impacts on marine Natura 2000 sites (Table 10-48). To get a reasoned and consistent overview of the conclusions presented in the forementioned table, the separate Natura 2000 screening report should be made available to Estonia. This way the whole consideration can be followed on how the conclusions have been reached that there will be no impact on species or habitats of Struuga SAC, Uhtju SAC and Vaindloo SPA. The same question was also asked during the public hearing, thereafter the developer sent the Natura 2000 screening report to the Ministry of the Environment on June 20th, 2017.

In addition, the Environmental Board points out that the term used in Article 6 (3) of the Directive 92/43/EEC is „adverse impact“, so the same term and approach should also be used in the Espoo report. For reasons of clarity it should be specified in the title of Table 9-17 (page 207) that subsequently only those designated species and habitats are listed which are in the impact area of the proposed activity. For instance the purpose of protection of Struuga SAC includes more species and habitats than listed in Table 9-17.

In the Espoo report fish fauna is mainly analysed in the context of important species of the Baltic Sea (e.g. commercial fisheries, protected species). Meanwhile the impact on local species and populations (e.g. stemming from the excavation works in the coastal area of Russia) has not been assessed. With regard to Narva Bay only Baltic herring has been referred to, but the report should also be amended concerning other Narva Bay fish species who may have importance on local or regional level.

Pursuant to point 0.4.1 (page 7) final decision on approval of the Narva Bay route alternative will be given by the Russian Federation authorities based on a detailed analysis of environmental damage prepared for

both options and evaluation of the final outcome of the Russian EIA. The Environmental Board asks to clarify when this final decision will be taken. Furthermore, what are the consequences to the overall EIA of the Nord Stream 2 project if the Cape Kolganpya alternative is chosen? Currently the Cape Kolganpya alternative has not been assessed substantially in the report.

The Ministry of Rural Affairs has the following proposal. According to the Espoo report (page 16) the coastal areas close Narva Bay may experience minor impacts from damage to habitats from seabed works and introduction of new pipeline, and more notably from smothering of larvae and eggs from sedimentation. Based on this, the EIA must draw attention to the necessity of executing pipeline construction works during periods when damage to eggs and larvae can be avoided. Moreover, the appropriate period for executing pipeline construction works has to be fixed in the report. This damage, as referred to in the report, may have adverse impact on the Baltic herring fishery and fish stocks at the northern coast of Estonia, especially in the Gulf of Narva.

In the public hearing a statement was made by the **Open Estonia Foundation**. The referred statement is in English and enclosed to this letter.

On the basis of the statements received, and reflecting its own views, the **Ministry of the Environment of Estonia** would like to state the following. One of our main concerns is related to the Gulf of Finland population of seals, especially regarding the ringed seal which already is a critically endangered population which means that the loss of even one specimen might have significant impact on the whole population. Because of this additional adverse pressure on the seal populations must be avoided and all measures to mitigate adverse impact must be implemented. The Ministry of the Environment is interested in receiving monitoring results, inter alia, regarding this particular issue. In addition, it should be fixed in the Espoo report that the execution of pipeline construction works should take place during periods, from July 1st to April 30th, when damage to eggs and larvae can be avoided.

Regarding climate change it is not clear whether the Nord Stream 2 project is consistent with the EU Climate and Energy Policy and Paris Agreement which objective is to keep the global warming well below two degrees. To achieve the ambitious goal a rapid shift to low carbon economy is needed and large new fossil fuel investments can inhibit the achievement of that goal.

The Espoo report has unclear statements about climate issues which makes it difficult to trust the results. For instance the statement on page 42 “Through the continued use of natural gas, ambitious targets set by the Paris Agreement of 2016 on climate change can be reached without jeopardizing the overall security of energy supply“ is overly general, not referring to any real analysis, and to what extent there is a need to use natural gas. We would like to emphasize that in the context of EU Climate and Energy packet 2020 and EU Climate and Energy Framework 2030, the energy security should be increased through reducing dependence on imported energy and achieving European Energy Union.

There are also doubtful statements about energy and gas demand in the EU which aim to strengthen the impression that additional gas is needed. Firstly, page 4 states that “Natural gas is expected to remain an important energy source with projections of stable or increasing demand in the coming decades.” However, the EU Reference Scenario 2016 states that “Post 2020, a slight decrease in gross inland consumption of gas is projected.” It is also unclear why Figure 2-1 (page 35) is showing an increase in demand for the EU Reference Scenario, while EU Reference Scenario actually projects a decrease in consumption. Secondly, page 8 states the following: “Although non-implementation of Nord Stream 2 would avoid the predominantly temporary, local and minor environmental and socio-economic impacts, it would also mean other ways of meeting Europe’s growing energy demand would be required.” In fact, the EU energy demand is on a steady decline since 2005 (EU Reference Scenario 2016, page 3).

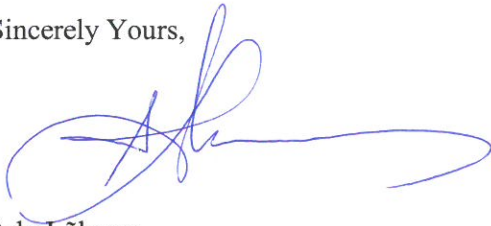
The Espoo report is built on the assumption that climate goals are not fulfilled which gives an implication that the EU Climate Policy is not taken seriously in planning the project. This raises the following question: has a risk assessment carried out or an alternative scenario elaborated for the situation when the EU is fulfilling its climate goals and demand for natural gas^{is} lower than projected? The Ministry of the Environment is on the position that the report should take into account the scenario where the EU is acting in accordance with climate targets. Most importantly, there is a need to have a full analysis of the impact of the project on EU Climate and Energy Policy. If this investment is contradicting the EU policy or restraining the achievement of climate goals, it should not be carried out.

Additionally a technical remark. Table 10-23 (page 326) presents the calculated emissions onshore Narva Bay. The PM emission of ROW clearance and road construction is 0.006 tonnes. Compared to other related data provided in the Espoo report this quantity seems too minor. Regarding the Espoo atlas the map „Raw Material Extraction Sites (RM-01-Espoo)“ should also include sand extraction sites situated in the Gulf of Finland, near the Naissaar Island.

The Ministry of the Environment of Estonia requests the Parties of Origin to take into account the statements and comments described above. We kindly ask you to send us feedback how the comments provided by Estonia will be taken into account, foremost in the Espoo report. Based on this, the decision on the need for additional consultations under the Espoo Convention can be made.

We would also like to inform you that Denmark, as Party of Origin to the Nord Stream 2 project, has sent Estonia the respective EIA documentation on June 20th, 2017. Although the EIA documentation is the same documentation as forwarded by other Parties of Origin, the Ministry of the Environment is organizing an additional public consultation procedure.

Sincerely Yours,

Ado Lõhmus
Point of Contact for the Espoo Convention

Enclosures (received statements):

- 1) The Estonian Fund for Nature;
- 2) The Environmental Board;
- 3) The Ministry of Rural Affairs;
- 4) Open Estonia Foundation.

Send list

Points of Contacts of Parties of Origin:

Finland: Mr. Lasse Tallskog, lasse.tallskog@ym.fi ; kirjaamo@ym.fi

Germany: Ms. Julia Paul, julia.paul@bmub.bund.de ; Mr. Nico Nolte, nico.nolte@bsh.de;

Mr. Rocco Müller, r.mueller@ba.mv-regierung.de

Sweden: Mr. Egon Enocksson, egon.enocksson@naturvardsverket.se

Russian Federation: Mr. Vladimir Ivlev, ivlev@mnr.gov.ru

For information:

Denmark: Ms. Karin Anette Pedersen, kaape@mst.dk

Latvia: Ms. Sandija Balka, sandija.balka@varam.gov.lv

Lithuania: Mr. Vitalijus Auglys, v.auglys@am.lt

Poland: Ms. Katarzyna Twardowska, katarzyna.twardowska@gdos.gov.pl

Nord Stream 2 AG: Mr. Lukas Brunnschweiler, lukas.brunnschweiler@nord-stream2.com

Rainer Persidski
+372 626 2973, rainer.persidski@envir.ee